

Stan i uwarunkowania autoedukacji studentów

NR 3244

Violetta Rodek

Stan i uwarunkowania autoedukacji studentów

Redaktor serii: Pedagogika
Ewa Wysocka

Recenzent
Stanisław Palka

Redaktor: Agnieszka Boniatowska
Projekt okładki: Anna Gawryś
Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel
Korektor: Barbara Pietrucha
Łamanie: Edward Wilk

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-256-7
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-257-4
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 23,5. Ark. wyd. 32,0.
Papier offset. kl. III, 90 g. Cena 80 (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział I	
Problematyka autoedukacji w świetle krytycznej analizy literatury przedmiotu i niektórych badań naukowych	17
1.1. Autoedukacja — przybliżenie pojęcia	17
1.1.1. Wąskie i szerokie ujęcie autoedukacji. Konfrontacja stanowisk socjologicznych, psychologicznych i pedagogicznych	17
1.1.2. Pojęcie i koncepcje samokształcenia kierowanego, czyli spór o samodzielność	32
1.1.3. Mentoring, tutoring i coaching jako swoisty przykład kierowanej pracy nad własnym rozwojem	35
1.2. Próba uściślenia pojęcia: autoedukacja	45
1.3. W poszukiwaniu teoretycznych podstaw autoedukacji	49
1.4. Podstawowe komponenty autoedukacji	62
1.5. Problematyka uwarunkowań autoedukacji — spojrzenie wieloaspektowe	77
1.5.1. Uwarunkowania osobowościowe autoedukacji	77
1.5.1.1. Współzależność podmiotowości jednostki i autoedukacji	81
1.5.1.2. Samowiedza i samoocena jednostki a autoedukacja.	95
1.5.2. Uwarunkowania pedagogiczne i ich znaczenie dla autoedukacji	100
1.5.3. Uwarunkowania środowiskowe, społeczne i kulturowe autoedukacji	109
1.6. Właściwości psychospołeczne studentów. Zarys charakterystyki	119
1.7. Problematyka autoedukacji. Przegląd badań	124
Rozdział II	
Metodologia badań własnych	143
2.1. Przedmiot i typ badań własnych	143
2.2. Cele i problemy badawcze	147
2.3. Zmienne i wskaźniki	150
2.4. Metody, techniki, narzędzia badawcze	154
2.5. Dobór i charakterystyka grupy badawczej	175

Rozdział III

Stan i uwarunkowania autoedukacji studentów. Prezentacja wyników badań własnych (etap ilościowy)	181
3.1. Aktywność autoedukacyjna studentów	181
3.1.1. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze poznawczej	183
3.1.2. Stopień aktywności autoedukacyjnej respondentów w sferze instrumentalnej	187
3.1.3. Stopień aktywności autoedukacyjnej osób badanych w sferze biologicznej	190
3.1.4. Stopień aktywności autoedukacyjnej uczestników badań w sferze społecznej	194
3.1.5. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze duchowej	197
3.1.6. Ogólny stopień aktywności autoedukacyjnej studentów	201
3.2. Sposoby realizacji celów autoedukacyjnych	206
3.3. Czynniki wspomagające i utrudniające aktywność autoedukacyjną w percepcji respondentów	215
3.4. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów a ich płeć	231
3.5. Uwarunkowania aktywności autoedukacyjnej respondentów związane z kierunkiem studiów	233
3.6. Uwarunkowania aktywności autoedukacyjnej studentów związane z rodzajem studiów	234
3.7. Aktywność autoedukacyjna osób badanych a rok studiów	236
3.8. Korelacja pomiędzy stopniem aktywności autoedukacyjnej studentów, a poziomem ich samooceny	241
3.8.1. Zależność pomiędzy stopniem aktywności autoedukacyjnej respondentów, a ich samooceną w sferze intelektu	242
3.8.2. Zależność pomiędzy stopniem aktywności autoedukacyjnej osób badanych, a poziomem ich samooceny w zakresie pozostałych cech (wygląd zewnętrzny, funkcjonowanie społeczne itd.)	245
3.8.3. Zależność pomiędzy stopniem aktywności autoedukacyjnej studentów, a ich samooceną globalną	248
3.9. Podsumowanie pierwszego — ilościowego — etapu badań	251

Rozdział IV

Autoedukacja w narracjach autobiograficznych badanych studentów	255
4.1. Pierwsze próby pracy nad własnym rozwojem i ich znaczenie dla procesu autoedukacji w świetle narracji uczestników badań	258
4.2. Aktualne działania podejmowane przez studentów w ramach autoedukacji	272
4.3. Uwarunkowania autoedukacji w narracjach studentów o różnym stopniu aktywności autoedukacyjnej	290
4.4. Aktywność autoedukacyjna uczestników badań w aspekcie atrybutów osobowych człowieka. Pytanie o cel i sens podejmowania pracy nad własnym rozwojem	314
4.5. Aktywność autoedukacyjna studentów w aspekcie oceny własnej skuteczności działań i szans powodzenia pracy nad swym rozwojem	323

4.6. Plany autoedukacyjne w narracjach badanych studentów — perspektywa przyszłości	331
4.7. Podsumowanie drugiego — jakościowego — etapu badań	334
Zakończenie	341
Bibliografia	347
Aneksy	361
Aneks 1. Skala Aktywności Autoedukacyjnej (SAA)	361
Aneks 2. Normy stenowe dla poszczególnych podskal oraz dla całej SAA	364
Aneks 3. Wzór kwestionariusza ankiety	366
Aneks 4. Przykładowe narracje autobiograficzne osób badanych, zakwalifikowanych do różnych grup problemowych (wysoki i niski stopień aktywności autoedukacyjnej)	367
Wykaz tabel	374
Wykaz wykresów	375

Wstęp

Nasza osobowość nigdy się nie rozwinie, jeśli sami świadomie i na mocy świadomej decyzji moralnej nie wybierzemy swojej własnej drogi. Nie tylko motyw przyczynowy, potrzeba, lecz także świadoma decyzja musi użyzyć swojej siły procesowi rozwoju osobowości.

J. KOZIELECKI, Koniec wieku nieodpowiedzialności

Zachodzące we współczesnej rzeczywistości zmiany, postęp technologiczny oraz procesy urbanizacji, globalizacji i modernizacji sprawiają, że człowiek staje przed koniecznością sprostania czy przystosowania się do wymogów współczesnego świata. Rozwój społeczeństwa wiedzy — społeczeństwa uczącego się — ukazuje potrzebę ciągłego doskonalenia i uaktualniania własnych kompetencji, a także poszerzania kwalifikacji, aby móc zaistnieć na rynku pracy. Stąd też szczególnego znaczenia nabiera dziś edukacja ustawiczna, a głównym jej procesem staje się autoedukacja. W społeczeństwie uczącym się istnieje zapotrzebowanie na człowieka odznaczającego się mnogimi kompetencjami, który potrafi przetwarzać docierające do niego informacje, tworzyć wiedzę i mądrze z niej korzystać, tzn. przekształcać i kreować otaczającą go rzeczywistość. Dochodzą do tego cechy tzw. nowoczesnej osobowości: niezależność, racjonalność myślenia, otwartość na nowe doświadczenia, innowacyjność, kreatywność, szerokie aspiracje edukacyjne, dążenie do samodoskonalenia i samorealizowania¹. Można zatem założyć, że zawrotne tempo rozwoju cywilizacyjnego, a także jakość i charakter pojawiających się w ostatnim czasie zmian oraz przeobrażeń społecznych, politycznych i gospodarczych wyznaczają potrzebę całościowej autoedukacji, która stwarza człowiekowi szansę na odnalezienie własnego miejsca w gwałtownie zmieniających się realiach codzienności i twórczą ich

¹ A. RADZIEWICZ-WINNICKI: *Pedagogika społeczna w obliczu realiów codzienności*. Warszawa, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, 2008, s. 280. Zob. także: J. GOĆKOWSKI, K.M. MACHOWSKA: *Spoleczeństwo wiedzy, a społeczeństwo informatyczne*. W: *Spoleczeństwo informatyczne: szansa czy zagrożenie*. Red. B. CHYROWICZ. Lublin, TN KUL, 2003.

kreację. Niektóre charakterystyczne dla epoki ponowoczesności cechy i właściwości (m.in. kryzys aksjonormatywny, będący następstwem głębokiej anonii społecznej, indyferentyzm wobec wartości uniwersalnych, eskapizm znacznej części społeczeństwa z rejonów kultury wysokiej i eskalowanie rozrywki jako niemal jedyne godnego uwagi przejawu kultury, konsumpcjonizm, prowadzący do zubożenia życia, pozbawionego odtąd „celów wartościowych”) nie pozostają bez znaczenia dla rozwoju człowieka, głównie w jego wymiarze tożsamościowym. Zjawisko dyfuzji kultur, powiązane z innymi niekorzystnymi procesami społecznymi, ekonomicznymi i politycznymi, współprzyczynia się do nieprzejrzystości świata, pogłębia zagubienie, lęki i utratę zaufania we własne możliwości oraz poczucia sprawstwa, wreszcie — trudności w kształtowaniu relacji z bliskim i odległym światem². Wskazane wybiórczo obszary problemów rodzą konieczność osobistego zaangażowania się jednostki w tworzenie siebie, w odkrywanie i nadawanie głębokiego sensu swojemu osobniczemu istnieniu. Bez udziału wysiłku autoedukacyjnego nie można ukształtować tożsamej i autonomicznej osobowości oraz rozwinąć zdolności twórczych człowieka; dopiero autoedukacja realizuje w pełni jego podmiotowość w procesie permanentnego stawania się. Na problem autoedukacji warto też spojrzeć jak na wyzwanie, przed którym staje każda jednostka aspirująca do wysokiej jakości życia fizycznego, materialnego i pozamaterialnego (w tym kulturalnego i społecznego), dzięki autoedukacji może się bowiem urzeczywistnić pełny rozwój człowieka. Jednostka, która ma mniej lub bardziej sprecyzowaną wizję własnego rozwoju i silne dążenie do jej urzeczywistnienia, będzie poszukiwała i wykorzystywała liczne środki służące adekwatnej samorealizacji: szkolne, paraszkolne, jak również pozaszkolne, związane z całym bogactwem zasobów informacyjnych, kulturowych, religijnych, materialno-technicznych, a nawet przyrodniczych³. Zaangażowanie autoedukacyjne dodatkowo chroni człowieka przed uniformizacją i instrumentalizacją w systemie kultury i życia społecznego, a więc przed uprzedmiotowieniem i jego negatywnymi konsekwencjami, także dla życia wewnętrznego. Alternatywą dla autoedukacji — jak zauważył Dzierżymir Jankowski — jest dryfowanie jednostki w płaszczyźnie życia, co może prowadzić do niespełnienia lub zmarnowania jej sensu⁴. Pomimo coraz większego zainteresowania problematyką autoedukacji i docenieniem jej znaczenia dla rozwoju człowieka — przede wszystkim w kontekście współczesnych wyzwań cywilizacyjnych — nie znajduje ona należytego miejsca w nauce, zwłaszcza na

² D. JANKOWSKI: *Edukacja wobec zmiany*. Toruń, Wyd. Adam Marszałek, 2004, s. 157. Zob. także: Z. BAUMAN: *Dwa szkice o moralności ponowoczesnej*. Warszawa, Instytut Kultury, 1994; IDEM: *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*. Przeł. T. KUNZ. Warszawa, WL, 2011, s. 159—160.

³ D. JANKOWSKI: *Edukacja wobec...*, s. 164.

⁴ IDEM: *Autoedukacja wyzwaniem współczesności*. Toruń, Wyd. Adam Marszałek, 1999, s. 223.

gruncie pedagogiki i dydaktyki⁵. Dotychczasowe badania, prezentowane w literaturze przedmiotu, koncentrowały się głównie wokół specyfiki i uwarunkowań autoedukacji oraz poszczególnych komponentów tego procesu⁶. Można jednak zauważyć ich dużą fragmentaryczność, brakuje też szeroko zakrojonych badań, łączących różne podejścia metodologiczne dla całościowego ujęcia problemu autoedukacji, która przynależy wciąż do zagadnień słabo poznanych i w małym stopniu eksponowanych w teorii pedagogicznej; można też zauważyć niewystarczającą obecność praktyki autoedukacyjnej w całokształcie współczesnej edukacji. Wyrażam nadzieję, że podjęte i zaprezentowane w tej pracy badania przyczynią się do wzbogacenia wiedzy pedagogicznej odnoszącej się do jednego z niezwykle ważnych obszarów poznania pedagogicznego, czyli do autoedukacji człowieka, a także — że będą miały znaczenie dla praktyki społecznej.

Problematyka autoedukacji należy do złożonych i wieloaspektowych zjawisk, znajdujących się w kręgu zainteresowania wielu dyscyplin naukowych, badających ludzkie zachowania. Przejawem owej złożoności i wieloaspektowości jest funkcjonowanie wielości znaczeń pojęcia „autoedukacja”, w zależności od tego, z jakich pozycji — pedagogicznych, socjologicznych czy psychologicznych — jest ono rozpatrywane, a także obecność w literaturze przedmiotu synonimicznych względem autoedukacji terminów, takich jak samokształcenie, samowychowanie, samorozwój, samokształtowanie, samodoskonalenie, autokreacja oraz, rzadziej dziś używane, samouctwo czy samourabianie. Analiza różnych przedstawionych w niniejszej publikacji ujęć autoedukacji wskazuje na trudność w jednoznacznym zdefiniowaniu tego terminu oraz na obecność dwóch tendencji w podejściu do tego zagadnienia. Pierwsza polega na sprowadzaniu procesu autoedukacji wyłącznie do samodzielnego zdobywania wiadomości i umiejętności, druga natomiast wyraża się w uznaniu autoedukacji za istotny czynnik tworzenia bogatej, twórczej osobowości. Ponadto w przytoczonych stanowiskach często traktuje się autoedukację jako proces zastępujący naukę szkolną lub stanowiący jej kontynuację, wreszcie — jako proces komplementarny w całokształcie edukacji jednostki. Można też zauważyć utożsamianie autoedukacji z najwyższą formą edukacji dorosłych, a także pojmowanie jej jako swoistej sztuki życia, nadającej mu wysoką jakość. Pomimo różnorodności stanowisk i ujęć definicyjnych, zwraca uwagę zgodność autorów w uznaniu autoedukacji za proces podmiotowy, intencjonalny i samodzielny, co nie wyklucza korzystania z pomocy innych osób czy instytucji. W swojej pracy przyjąłem szerokie rozumienie autoedukacji jako autonomicznego procesu, w którym jednostka jest aktywnym podmiotem, kierującym własnym rozwojem, zgodnie z uznawanymi przez siebie wartościami. W procesie tym człowiek samodziel-

⁵ Por. Ibidem, s. 7—8 oraz W. WRÓBLEWSKA: *Autoedukacja studentów w uniwersytecie — ujęcie z perspektywy podmiotu*. Białystok, Trans Humana, 2008, s. 10.

⁶ Syntetycznego przeglądu tych badań dokonałam w podrozdziale 7. rozdziału pierwszego niniejszej pracy.

nie planuje oraz realizuje cele i zadania, dobiera treści, metody oraz środki, a także dokonuje autokontroli i autooceny własnego działania, zmierzającego do wielostronnego rozwoju osobowości; takie ujęcie autoedukacji łączy dzielone do tej pory procesy samokształcenia i samowychowania. Teoretycznych podstaw do wyjaśniania i opisu autoedukacji poszukiwałam na gruncie filozofii personalistycznej oraz psychologii poznawczej i transgresyjnej. Za szczególnie ważne dla autoedukacji uznałam wynikające z tradycji personalistycznej twierdzenia o podmiotowości człowieka jako osoby, o jego wartości i godności, niepowtarzalności oraz nadrzędności względem wszelkich innych wartości materialnych, struktur organizacyjnych czy społeczno-ekonomicznych, a także roli relacji międzyosobowych, dookreślających egzystencję. W świetle założeń filozofii personalistycznej człowiek jawi się jako osoba nie tylko rozumna, ale i wolna: postępująca z rozmysłem, odpowiedzialna, samoświadoma i zdolna do samorozwoju. Dla zrozumienia procesu autoedukacji duże znaczenie ma poznawcze podejście do osobowości, a szczególnie ujęcie człowieka jako podmiotu poznającego świat i samego siebie, stanowiącego złożony system pobierający, przetwarzający i integrujący informacje; następnie: proaktywne i reaktywne konstruowanie własnej przyszłości, podmiotowa kontrola oraz przyjęcie orientacji na działanie, a także mechanizmy zapewniające integrację osobowości — pojęcie własnej osoby, samoświadomość, proces samoregulacji. Inspiracji dla opisu i poszerzenia rozumienia autoedukacji można też poszukiwać na gruncie psychologii transgresyjnej, która proponuje pozytywną koncepcję człowieka, akcentując jego wolność, sprawstwo, samodzielność, względną samosterowność, ewentualnie wewnątrzsterowność. Inne jej założenia, istotne z punktu widzenia autoedukacji, to przede wszystkim osobowość, tworząca sieciową organizację względnie trwałych i równoważnych psychonów i posiadająca mechanizmy rozwoju, dzięki którym może się zmieniać. Zmiany te polegają głównie na rozbudowywaniu się psychonów oraz połączeń między nimi, a zachodzą dzięki działaniom transgresyjnym o charakterze celowościowym: aktywność transgresyjna jest inicjowana dzięki potrzebom człowieka, szczególnie potrzebie potwierdzenia i wzmacniania własnej wartości, która jest uznawana za jedną z najważniejszych sił sprawczych transgresji. Dokonywania transgresji utrudniają przeszkody podmiotowe, związane m.in. z antytransgresyjnymi nastawieniami jednostki, jej niecierpliwością i lękiem przed upublicznieniem dzieła, oraz przeszkody o charakterze przedmiotowym, wynikające najczęściej z ograniczenia wolności indywidualnej i grupowej.

Świadomość potencjalnego wpływu na swą drogę życiową i autorozwój jednostka uzyskuje w okresie dorastania, co wiąże się z budowaniem własnej tożsamości oraz uzyskaniem pewnej dojrzałości emocjonalnej, społecznej i psychicznej, sprzyjającej efektywności działania, realizacji celów i zadań. W okresie dorosłości człowiek jest zdolny do autorefleksji, kreowania „ja” idealnego i planowania długofalowych działań własnych, stając się zarazem

zdolnym do dojrzałej autokreacji intencjonalnej⁷. Jednak aktywność autoedukacyjna osób dorosłych stanowi zazwyczaj kontynuację podobnej aktywności, podjętej i doświadczanej już wcześniej, załóżkowo pojawiającej się w okresie intensywnej intelektualizacji dziecka oraz dojrzewającej we wczesnej i późnej fazie adolescencji. Mało prawdopodobne jest jej pojawienie się dopiero w okresie dorosłości, dlatego też na drogę autoedukacji trzeba wprowadzać jednostkę już na etapie szkoły podstawowej, gimnazjalnej i średniej. Jest to jedno z najważniejszych zadań nie tylko tych, ale i innych — pozaszkolnych — instytucji i środowisk edukacyjnych⁸. Wcześniejsze etapy kształcenia należy traktować jedynie jako przygotowujące jednostkę do dojrzałej, bogatej w treści i formy autoedukacji, która w szkole wyższej powinna dominować nad edukacją kierowaną, co znacznie zwiększa prawdopodobieństwo jej kontynuacji w ciągu całego życia. W praktyce jednak — jak wynika z badań⁹ — powszechność autoedukacji w uczelni wyższej, podobnie jak stopień jej popularności, poziom oraz zawartość treściowa, nie są zadawalające. Studenci nie wydają się też dostatecznie przygotowani do świadomej i systematycznej pracy nad sobą. Sytuacja ta stanowi dodatkowe uzasadnienie dla prezentowanych w tej rozprawie badań nad stanem i uwarunkowaniami autoedukacji studentów. Problematyka ta jest mi szczególnie bliska, uznaję bowiem autoedukację za niezwykle cenną wartość, którą próbuję urzeczywistniać we własnym życiu. Niniejsza praca jest rezultatem moich kilkuletnich zainteresowań badawczych, studiów teoretycznych i eksploracji empirycznych, dotyczących sposobu rozumienia przez studentów pojęcia „autoedukacja”, niektórych komponentów tego procesu oraz jego uwarunkowań pedagogicznych. Prezentowane badania stanowią próbę holistycznego ujęcia procesu autoedukacji studentów studiów pedagogicznych i niepedagogicznych. Praca ta ma charakter teoretyczno-empiryczny. Procedura badawcza została oparta na schemacie badań, w których zakłada się podejście

⁷ Zob. Z. PIETRASIŃSKI: *Rozwój z perspektywy jego podmiotu*. W: *Rozwój psychiczny człowieka w ciągu życia. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*. Red. M. TYSZKOWA. Warszawa, PWN, 1988, s. 98; S. BALEY: *Psychologiczne podstawy samokształcenia*. W: *Pedagogika dorosłych*. Red. K. WOJCIECHOWSKI. Warszawa, PZWS, 1962, s. 188; F. ZNANIECKI: *Podstawy i granice celowego działania wychowawczego*. W: *Zagadnienia oświaty dorosłych. Dwie konferencje*. Red. K. KORNIŁOWICZ. Warszawa, Wydawnictwo Federacji Oświatowej Organizacji Społecznych, 1930, s. 42.

⁸ Zob. D. JANKOWSKI: *Edukacja i autoedukacja. Współzależność, konteksty, twórczy rozwój*. Toruń, Wyd. Adam Marszałek, 2012, s. 30. Na gruncie pedagogicznym pojawiają się też odmienne stanowiska, podkreślające znaczenie i możliwość zaistnienia procesu autoedukacji w poszkolnym okresie życia, a więc dopiero w fazie wczesnej dorosłości i życiu dorosłym; zob. Z. WIATROWSKI: *Podstawy pedagogiki pracy*. Bydgoszcz, Wyd. AB, 2005, s. 383.

⁹ Zob. W. WRÓBLEWSKA: *Autoedukacja studentów...*, s. 300; M. DUDZIKOWA: *Praca młodzieży nad sobą*. Warszawa, Terra, 1993; T. HEJNICKA-BEZWIŃSKA: *Orientacje życiowe młodzieży*. Bydgoszcz, Wyd. WSP, 1991; K. SKARŻYŃSKA: *Konformizm i samokierowanie jako wartości (struktura i źródła)*. Warszawa, Wyd. IP PAN, 1991.

zintegrowane i stosowanie badań fazowych. W badaniach wyróżniłam dwa etapy, oparte na metodach ilościowych i jakościowych, stosowanych niezależnie od siebie. W pierwszej kolejności przeprowadziłam badania ilościowe, aby na ich podstawie wybrać osoby do drugiego — jakościowego — etapu badań (biografia podmiotowa), założyłam także wykorzystanie perspektywy triangulacyjnej, która polega na zastosowaniu odmiennych podejść metodologicznych na poszczególnych etapach przeprowadzonych badań; integracja podejścia ilościowego i jakościowego nastąpiła w fazie analizy danych i interpretacji wyników¹⁰.

Praca składa się z trzech części: teoretycznej, metodologicznej oraz badawczej. Część teoretyczna zawiera jeden rozdział oraz sześć podrozdziałów, których celem było dokonanie syntezy aktualnej wiedzy i dotychczasowych wyników badań z zakresu problematyki związanej z autoedukacją. W podrozdziale pierwszym przedstawiłam różne sposoby rozumienia pojęcia „autoedukacja” na tle stanowisk: socjologicznych, psychologicznych i pedagogicznych, oraz pojęcie i koncepcje kształcenia kierowanego. Za zasadne uznałam także zaprezentowanie mentoringu, tutoringu i coachingu jako swoistego przykładu kierowanej pracy nad własnym rozwojem. Wszystkie te rozważania doprowadziły do próby uściślenia pojęcia „autoedukacja” w podrozdziale drugim. W podrozdziale trzecim podjęłam starania, by ukazać teoretyczne podstawy autoedukacji, których poszukiwałam na gruncie filozofii personalistycznej i psychologii poznawczej oraz transgresyjnej. Kolejny — czwarty — podrozdział prezentuje kontrowersje na temat racjonalności autoedukacji oraz traktowania jej jako ustrukturyzowanego procesu; dokonałam tu charakterystyki podstawowych komponentów autoedukacji: ideału, wzorów osobowościowych, celów, metod autoedukacji i procesów autoregulacyjnych (samokontrola, samoocena, autokorekta). Podrozdział piąty powstał z namysłu nad wieloaspektowymi uwarunkowaniami autoedukacji. Uwzględniłam w nim uwarunkowania osobowościowe, pedagogiczne, środowiskowe, społeczne i kulturowe, szczególną uwagę poświęcając analizie współzależności podmiotowości i autoedukacji oraz wzajemnych zależności zachodzących pomiędzy samowiedzą i samooceną a autoedukacją. Ostatni podrozdział w części teoretycznej zawiera przegląd niektórych dotychczasowych badań nad podjętym problemem.

Drugą część pracy stanowi koncepcja metodologiczna badań własnych. W rozdziale drugim przedstawiłam zatem przedmiot i typ badań, cele i problemy badawcze, zmienne i wskaźniki oraz metody, techniki i narzędzia badawcze, typowe dla orientacji ilościowej i jakościowej w metodologii pedagogicznej. Uzasadniłam też przyjętą procedurę metodologiczną, a całość zakończyłam opisem sposobu doboru grupy badawczej i jej charakterystyką.

¹⁰ W. DRÓZKA: *Triangulacja badań. Badania empiryczne ilościowo — jakościowe*. W: *Podstawy metodologii badań w pedagogice*. Red. S. PALKA. Gdańsk, GWP, 2010, s. 133; Zob. także: U. FLICK: *Jakość w badaniach jakościowych*. Przeł. P. TOMANEK. Warszawa, WN PWN, 2011, s. 161.

Ostatnia część pracy została poświęcona zaprezentowaniu analizy wyników przeprowadzonych badań empirycznych. Ze względu na fakt, iż w badaniach własnych przyjąłam perspektywę triangulacyjną, w tej części wyodrębniłam dwa zasadnicze rozdziały. W rozdziale trzecim przedstawiłam analizę wyników badań ilościowych dotyczących stopnia aktywności autoedukacyjnej studentów w różnych sferach osobowości: poznawczej, instrumentalnej, biologicznej, społecznej i duchowej oraz ogólny stopień ich aktywności autoedukacyjnej. Dodatkowo zostały omówione wyniki badań ankietowych, zawierających pytania otwarte, dotyczące sposobów realizacji celów autoedukacyjnych oraz czynników wspomagających i utrudniających autoedukację. Celem rozdziału trzeciego było także ukazanie statystycznych zależności pomiędzy stopniem aktywności autoedukacyjnej studentów, a zmiennymi różnicującymi, takimi jak płeć, kierunek, rodzaj i rok studiów oraz poziom samooceny. W rozdziale czwartym przedstawiłam analizę autobiografii tematycznych badanych studentów, różniących się stopniem aktywności autoedukacyjnej. Ostatnią merytoryczną część pracy stanowi zakończenie, w którym zawarłam ogólne refleksje i wnioski, istotne z punktu widzenia autoedukacji studentów. Pracę kończy obszerna bibliografia, spisy tabel i wykresów oraz aneksy.

Pisząc tę książkę, kierowałam się przekonaniem, że może ona pobudzić Czytelników do refleksji nad własną autoedukacją, a także stać się źródłem inspiracji dla osób zainteresowanych tą problematyką, poszukujących nowych obszarów i celów w pracy nad sobą. Przyjąłam również założenie, że wnioski, wyprowadzone z badań empirycznych, mogą zostać wykorzystane w celu modernizowania i optymalizowania rzeczywistości oświatowej, szczególnie na poziomie uniwersyteckim.

Wykaz tabel

- Tabela 1. Zestawienie czynników mocy dyskryminacyjnej pozycji SAA
- Tabela 2. Współczynniki rzetelności poszczególnych podskal SAA
- Tabela 3. Współczynnik Spearmana–Browna dla każdej podskali
- Tabela 4. Współczynnik trafności treściowej testu
- Tabela 5. Badani według kierunku, rodzaju i roku studiów
- Tabela 6. Charakterystyka studentów zakwalifikowanych do pierwszej i drugiej grupy problemowej
- Tabela 7. Średnia arytmetyczna i odchylenie standardowe aktywności autoedukacyjnej studentów
- Tabela 8. Czynniki wspomagające aktywność autoedukacyjną w percepcji badanych studentów
- Tabela 9. Czynniki utrudniające aktywność autoedukacyjną w opinii respondentów
- Tabela 10. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów a ich płeć
- Tabela 11. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów a kierunek studiów
- Tabela 12. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów a rodzaj studiów
- Tabela 13. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów a rok studiów
- Tabela 14. Różnice w stopniu aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze poznawczej (S_{PO}) ze względu na rok studiów
- Tabela 15. Poziom samooceny studentów w sferze intelektu a stopień ich aktywności autoedukacyjnej
- Tabela 16. Poziom samooceny studentów w zakresie pozostałych cech a stopień ich aktywności autoedukacyjnej
- Tabela 17. Poziom samooceny globalnej studentów a stopień ich aktywności autoedukacyjnej
- Tabela 18. Zestawienie wartości miary współczynnika V Cramera

Wykaz wykresów

- Wykres 1. Płeć badanych
- Wykres 2. Realizacja celów autoedukacyjnych związanych ze sferą poznawczą przez studentów studiów pedagogicznych i niepedagogicznych
- Wykres 3. Stopień realizacji celów autoedukacyjnych związanych ze sferą poznawczą w grupie kobiet i mężczyzn
- Wykres 4. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze poznawczej
- Wykres 5. Realizacja celów autoedukacyjnych związanych ze sferą instrumentalną przez studentów studiów pedagogicznych i niepedagogicznych
- Wykres 6. Stopień realizacji celów autoedukacyjnych związanych ze sferą instrumentalną w grupie kobiet i mężczyzn
- Wykres 7. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze instrumentalnej
- Wykres 8. Realizacja celów autoedukacyjnych związanych ze sferą biologiczną przez studentów studiów pedagogicznych i niepedagogicznych
- Wykres 9. Stopień realizacji celów autoedukacyjnych związanych ze sferą biologiczną z uwzględnieniem płci respondentów
- Wykres 10. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze biologicznej
- Wykres 11. Realizacja celów autoedukacyjnych związanych ze sferą społeczną przez studentów studiów pedagogicznych i niepedagogicznych
- Wykres 12. Stopień realizacji celów autoedukacyjnych w sferze społecznej w grupie kobiet i mężczyzn
- Wykres 13. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze społecznej
- Wykres 14. Realizacja celów autoedukacyjnych związanych z rozwojem duchowym przez studentów studiów pedagogicznych i niepedagogicznych
- Wykres 15. Stopień realizacji celów autoedukacyjnych w sferze duchowej w grupie kobiet i mężczyzn
- Wykres 16. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze duchowej
- Wykres 17. Stopień realizacji celów autoedukacyjnych w grupie badanych kobiet
- Wykres 18. Stopień realizacji celów autoedukacyjnych w grupie badanych mężczyzn
- Wykres 19. Ogólny stopień aktywności autoedukacyjnej studentów z uwzględnieniem płci
- Wykres 20. Ogólny stopień aktywności autoedukacyjnej studentów
- Wykres 21. Sposoby realizacji celów autoedukacyjnych w sferze poznawczej

- Wykres 22. Sposoby realizacji celów autoedukacyjnych w sferze instrumentalnej
- Wykres 23. Sposoby realizacji celów autoedukacyjnych w sferze biologicznej
- Wykres 24. Sposoby realizacji celów autoedukacyjnych w sferze społecznej
- Wykres 25. Sposoby realizacji celów autoedukacyjnych w sferze duchowej
- Wykres 26. Sposoby realizacji celów autoedukacyjnych we wszystkich sferach rozwoju osobowości
- Wykres 27. Zestawienie procentowe kategorii wypowiedzi studentów na temat czynników wspierających proces autoedukacji
- Wykres 28. Zestawienie procentowe kategorii wypowiedzi respondentów na temat czynników utrudniających proces autoedukacji
- Wykres 29. Stopień aktywności autoedukacyjnej studentów w sferze poznawczej a rok studiów — porównanie wyróżnionych grup
- Wykres 30. Poziom samooceny badanych studentów w sferze intelektu
- Wykres 31. Poziom samooceny osób badanych w zakresie pozostałych cech (wygląd zewnętrzny, osobowość, funkcjonowanie społeczne)
- Wykres 32. Poziom samooceny globalnej badanych studentów
- Wykres 33. Modele autoedukacji studentów